

BELEIDSNOTA TUSSENRAPPORTAGE ACTIEPLAN MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD INKOPEN

Cluster Beleid
Auteur(s) J.M. Zuiderwijk-Groenewegen
Datum 1 juli 2019

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
1.1.	Aanleiding	3
1.2.	Duurzaam en Maatschappelijk Verantwoord Inkopen	3
1.3.	Motivatie.....	3
1.4.	Geformuleerde ambities	4
2.	Het behalen van de doelstellingen	5
2.1.	Haalbaarheid	5
2.2.	Ondernomen acties	5
2.3.	Resultaat van de inspanningen	5
3.	Ervaringen en verbeter suggesties	6
3.1.	Kanttekeningen bij de cijfers	6
3.2.	Verantwoordelijkheden	7
3.3.	Verbetersuggesties	8
4.	Op weg naar 2020, en verder...	8
4.1.	Inleiding	8
4.2.	Plan van aanpak	8

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

De ambitie rond Duurzaam Inkopen in Nederland is ontstaan tijdens de World Summit on Sustainable Development in Johannesburg in 2002. Gemeente Westland heeft in 2009 de ambities overgenomen en duurzaam inkopen verankerd in het gemeentelijk inkoop- en aanbestedingsbeleid 'Welbesteed'. Voortbouwend op het Plan van Aanpak uit 2009 heeft het college van Westland in het najaar van 2016 besloten het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) te ondertekenen. Het manifest MVI is een initiatief vanuit het Ministerie I&M en bouwt voort op duurzaam inkopen.

1.2. Duurzaam en Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI)

Duurzaam inkopen gaat over het toepassen van milieucriteria in alle fasen van het inkoopproces zodat dit uiteindelijk leidt tot de daadwerkelijke levering van duurzame producten, diensten of werken. Deze veel gebruikte minimum (milieu)eisen voor verschillende productgroepen waarborgen een goede 'duurzaamheids-ondergrens', maar stimuleren (publieke inkopers en leveranciers) niet tot ambitieuze prestatieverbeteringen op het gebied van people, planet en profit. Om deze stap te maken helpt het als overheden niet alleen minimeisen stellen, maar de markt aanmoedigen en uitdagen om verder te gaan. Hierbij is het cruciaal dat duurzaamheid al wordt meegenomen bij de start van een project of een proces. Om dit concreet te maken is in 2017 een Actieplan MVI opgesteld en vastgesteld.

Maatschappelijk Verantwoord Inkopen heeft effect

16-05-2019 | Bron: RIVM [🔗](#)

Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) levert winst op voor mens en milieu. Dit wordt bevestigd door onderzoek van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). Het RIVM heeft berekend wat maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI maatschappelijk verantwoord inkopen) door de overheid in 2015 en 2016 heeft opgeleverd. Er is gekeken naar de thema's klimaat, milieu, circulair, biobased en social return.

Dit is gedaan voor 16 productgroepen binnen de clusters: transport, energie, kantoorfaciliteiten, kantoorgebouwen, grond- weg- en waterbouw en ICT. Bij deze productgroepen wordt het meeste effect van deze manier van inkopen verwacht.

Effecten

In de contract- en gebruiks jaren wordt in totaal minstens 5 megaton minder koolstofdioxide uitgestoten en wordt ongeveer 40 miljoen euro aan social return gerealiseerd. Het maatschappelijk verantwoord inkopen van energie levert het grootste effect op CO₂ besparing. Bij andere productgroepen is MVI meestal minder ambitieus ingezet. Zo werden regelmatig eisen en criteria gesteld die niet verder gingen dan de marktstandaard of geldende wet- en regelgeving. Dit was bijvoorbeeld het geval bij de productgroep ICT.

1.3. Motivatie

Door de Raad is de ambitie vastgesteld om als gemeente Westland in 2020 de duurzaamste glastuinbouwgemeente van Nederland te zijn. Als gemeente met hoge duurzaamheidsambities voor onze bedrijven en inwoners zijn we het aan onze stand verplicht om zelf ook duurzaam in te kopen en aan te besteden. Enerzijds hebben we als gemeente een voorbeeldfunctie richting bedrijven en burgers en een taak om maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Anderzijds

kunnen overheden de markt een impuls geven om duurzamer te produceren. Dit kan uiteindelijk tot kostenbesparingen en een betere kwaliteit leiden.

Naar aanleiding van gesprekken met teamleiders, projectleiders en inkoopadviseurs zijn in 2016 de onderstaande thema's geselecteerd voor het actieplan MVI:

Social Return On Investment (SROI)

SROI is een manier om sociaal rendement te realiseren bij overheidsopdrachten. Dit betekent dat de ondernemer, in ruil voor het uitvoeren van overheidsopdrachten, iets terug doet voor de maatschappij door het creëren van stage- en leerwerkplekken voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. SROI wordt toegepast volgens het Protocol Social Return Westland, wat een vaste bijlage vormt bij aanbestedingen van enige omvang. Het Actieplan MVI beoogt een extra impuls te geven aan SROI door strakker toezicht en handhaving.

Milieubewust inkopen - Milieucriteria

Het voorkómen van aantasting van het milieu en de leefomgeving is van maatschappelijk belang. In de Duurzaamheidsagenda zijn speerpunten geformuleerd om de impact op het milieu te verminderen, zoals het gebruik van hernieuwbare energie en CO2-reductie. Het toepassen van de landelijke minimum- en gunningscriteria voor duurzaam inkopen kunnen bijdragen aan deze doelstellingen.

Grondstoftransitie - Circulair

Grondstoffen worden schaarser en kostbaarder. Preventie, hergebruik en recycling dragen bij aan het efficiënter en duurzamer benutten van grondstoffen. Circulaire inkoop dient als kapstok om een grondstoffentransitie in gang te zetten en de biobased economy te versterken.

1.4. Geformuleerde ambities

Met het Actieplan MVI besloot de gemeente Westland een inspanningsverplichting aan te gaan om uitdagendere en realistische doelen op het gebied van people, planet en profit te realiseren. Het Actieplan bestaat uit een 'groeimodel', met de mogelijkheid op te schalen naar grotere uitdagingen. Dit geeft de gemeentelijke organisatie en de markt de ruimte om te leren en te experimenteren. Het uitgangspunt van het Actieplan was om ervaring op te doen met MVI-thema's door te beginnen met zichtbare 'voorbeeldprojecten', waarbij milieucriteria, circulaire en SROI-criteria worden opgenomen.

De vastgestelde ambities zijn als volgt:

1. Bij alle inkopen vanaf meervoudig onderhands worden de minimale milieueisen van Pianoo geëist. Daarnaast wordt in 5% van de openbare Nationale en Europese aanbestedingen ook optionele gunningscriteria toegepast. In 2020 is de target 10%.
2. In 5% van de openbare Nationale en Europese aanbestedingen worden zwaarwegende (min. 15%) circulaire gunningscriteria toegepast. In 2020 is de target 10%.
3. Bij alle opdrachten boven €100.000,- (diensten) en €500.000,- (werken) wordt 5% van de opdrachtsom of een hoger percentage van de loonsom SROI als zwaarwegend gunningscriterium (min. 25%) toegepast. Het werkgeversservicepunt zal een actievere functie vervullen door het tijdig melden wanneer een opdrachtnemer niet voldoet of heeft kunnen voldoen aan het invullen van SROI.

2. Het behalen van de doelstellingen

2.1. Haalbaarheid

In principe is het opnemen van duurzaamheids- of SROI-criteria bij aanbestedingen vrij gemakkelijk. De minimale duurzaamheids- en SROI-criteria worden standaard opgenomen in het bestek en het beschrijvend document. Uit de uitgevoerde aanbestedingen blijkt dit geen noemenswaardige problemen op te leveren. De haalbaarheid van de geformuleerde ambities uit paragraaf 1.4 vergen vooral een organisatorische inspanning. Alle betrokkenen bij aanbestedingen moeten weten wat zij moeten doen (kennis) en dit vervolgens ook toepassen (gedrag).

Circulair inkopen is nog vrij nieuw en daardoor onbekend binnen de gemeente. Door heel Nederland worden volop pilots uitgevoerd, dus de verwachting is dat dit in de toekomst zal veranderen.

2.2. Ondernomen acties

Maatschappelijk Verantwoord Inkopen heeft op verschillende manieren een plek gekregen:

- Communicatie is van belang voor het creëren van bewustwording en draagvlak op alle niveaus in de organisatie. Om hierbij met zo weinig mogelijk urenbelasting zoveel mogelijk mensen te bereiken is Intranet gebruikt en zijn presentaties gehouden in overleggen van het cluster Ruimte.
- Door meerdere medewerkers is gebruik gemaakt van de kennisbijeenkomsten die door het Rijk georganiseerd zijn.
- Regelmatig hebben collega's ondersteuning nodig bij het opnemen van MVI-criteria bij aanbestedingen en het maken van de afwegingen hierbij. Zowel de projectleider als de inkoopadviseurs hebben hen hierbij ondersteund.
- We registreren centraal alle aanbestedingen.
- Er zijn afspraken gemaakt met het werkgeversservicepunt over de te ondernemen acties als de leverancier niet aan de afspraken voldoet.
- Voor de zomer van 2019 organiseert cluster Ruimte een workshop over duurzaamheid in de Grond-, Weg- en Waterbouw.
- SROI, duurzaam en circulair inkopen hebben een plek gekregen in de bestaande processen en protocollen. Dit met als doel het zo goed mogelijk te borgen, zodat ook bij bijv. personeelwisselingen de kennis niet verloren gaat. Het gaat hierbij niet alleen om het aanpassen van aanbestedings- en inkoopprocessen, maar ook om het borgen van monitoring van de resultaten. Het gaat om de volgende documenten:
 - Programma van Standaarden;
 - De contracten met externe partijen;
 - Werkwijze voor opdrachtgeverschap;
 - Beschrijvend document voor Europese en nationale aanbestedingen;
 - Inschrijvingsleidraad voor onderhandse aanbestedingen van werken;
 - Algemene inkoopvoorwaarden (artikel 19);
 - Protocol SROI.

2.3. Resultaat van de inspanningen

De gestelde doelen worden helaas nog niet allemaal gehaald. Uit het inkoop-managementbestand 2018 komen de volgende cijfers naar voren, voor wat betreft aanbestedingen die in 2018 zijn opgestart:

	totaal	nationaal en Europees aanbesteed
inkooptrajecten	98	37
waarvan met milieueisen	13	8
met milieugunningscriteria	7	5
met circulariteitscriteria	2	0
SROI afspraken	27	23

In de tabel is in de eerste rij het aantal opgestarte aanbestedingstrajecten te zien, in 2018. De tweede rij geeft het aantal aanbestedingen weer waar minimale landelijke milieueisen zijn opgenomen. Als dit soort landelijke eisen bestaan voor een aanbesteding stellen wij die altijd verplicht. Niet voor elke aanbesteding is dit echter mogelijk. De onderste drie rijen laten zien hoe vaak de ambities uit het MVI-actieplan zijn toegepast: extra milieugunningscriteria, circulariteitscriteria en SROI-afspraken.

Over 2018 zien we dat:

- in 2,0% van alle aanbestedingen (en in 0% van de openbare nationale en Europese aanbestedingen) circulariteitseisen zijn opgenomen (doel was 5%)
- in 7,1% van alle aanbestedingen (en in 13,5% van de openbare nationale en Europese aanbestedingen) extra milieugunningscriteria zijn opgenomen (doel was 5%)
- Bij alle opdrachten boven €100.000,- (diensten) en €500.000,- (werken) is SROI opgenomen als gunningscriterium.

Op dit moment is het nog niet mogelijk om de ontwikkeling van de percentages over de afgelopen jaren te laten zien. In de volgende tussenrapportage kunnen wij deze ontwikkeling, vanaf 2018 en verder, wel weergeven.

In het volgende hoofdstuk bespreken we de achtergronden bij deze cijfers.

3. Ervaringen en verbeteringsuggesties

3.1. Kanttekeningen bij de cijfers

Voor wat betreft de minimum milieueisen worden deze altijd gesteld in bestekken van werken. Extra milieucriteria worden beperkt gevraagd. Toch blijkt er in de organisatie al van alles te gebeuren. Tijdens een themabijeenkomst van cluster Ruimte is met collega's besproken wat we nu al extra doen t.o.v. de minimale eisen. De volgende zaken werden genoemd:

- Hergebruik zand bij funderingen
- Plaatsing warmtepompen in gemeentelijk vastgoed
- LED-verlichting in lichtmasten
- Elektrisch gereedschap op de begraafplaatsen
- Hergebruik van klinkers bij herinrichtingen
- Halfopen parkeerplekken met gerecycled plastic
- Beschoeiingen van FSC-hout en gerecycled kunststof
- 80% van het asfalt bestaat uit hergebruikt materiaal
- Pilot bamboe verkeersborden in nieuwbouwwijk Hoogeland

Niet altijd komen deze extra criteria in de managementrapportage terecht, waardoor het percentage lager is dan het in werkelijkheid zou moeten zijn.

Ook worden er door onze collega's heel veel kansen gezien om extra duurzaamheid te bereiken:

Kansen:

- Oostelijke randweg (innovaties N211)
- Onderhoud sportvelden (aannemer mag niet verder weg zitten dan xx km)
- LED-verlichting op sportvelden
- Korrels en zand van kunstgrasvelden hergebruiken
- Bij vervanging van kunstgrasvelden zorgen dat er van het kunstgras nieuwe materialen worden gemaakt voor in de buitenruimte
- De nieuwe energieweg die de BAM ergens in Westland moet aanleggen
- Extra eisen stellen op SROI zodat een inschrijver extra punten kan halen
- Beleidsmedewerker MVI inschakelen bij project start-ups
- Gasloze wijken
- Herinrichting Kasteelweg
- Gemeentelijk vastgoed
- Twee nieuwe waterbergingen
- Fietsverbinding en brug in Poelzone
- Maatschappelijk verantwoord ontwerpen
- Zwembad de Hoge Bomen

Voor wat betreft **SROI** is de doelstelling gehaald en hebben we een beter in beeld wat de resultaten zijn dan voorheen. Elke aanbesteding wordt centraal geregistreerd. Vervolgens legt het werkgeversservicepunt het eerste contact met leveranciers. Zij beoordelen de plannen en controleren of de invulling gerealiseerd wordt. De gemeente houdt het overzicht en komt in actie als het werkgeversservicepunt het niet voor elkaar krijgt.

De via inkoopopdrachten gerealiseerde SROI-verplichtingen van de afgelopen jaren laten zien dat het bedrag aan gerealiseerde SROI elk jaar oploopt:

2016:	€ 345.000
2017	€ 408.000
2018	€ 999.000*

*= exclusief nog op basis van nacalculatie van raamovereenkomsten te realiseren SROI

Voor wat betreft **circulariteit** hebben we de doelstelling niet gehaald. Hier is een extra inspanning nodig om de bewustwording over de mogelijkheden voor circulair inkopen te vergroten. Gezien de acties die nu ondernomen worden om eisen te stellen op het gebied van circulariteit (circulariteit standaard in de uitvraag meenemen indien mogelijk en een speciale workshop voor cluster Ruimte om de mogelijkheden van o.a. circulariteit te verkennen), bestaat het vertrouwen dat 10% in 2020 haalbaar is.

3.2. Verantwoordelijkheden

Ten opzichte van tien jaar geleden lijkt maatschappelijk verantwoord inkopen steeds meer tussen de oren te zitten:

De inkoopadviseurs zijn erg betrokken bij het onderwerp en vragen aandacht voor de ambities bij alle aanbestedingen die door hen begeleid worden. Sinds de centralisatie van Inkoop wordt bij iedere aanbesteding vanaf meervoudig onderhands een dialoog gevoerd tussen de projectleider en Inkoop. Dit is een kans om MVI mee te nemen. Middels een checklist worden bij deze

aanbestedingen alle stappen doorlopen, waarvan milieucriteria, SROI en circulair onderdeel uitmaken. Ook de monitoring achteraf wordt door Inkoop per kwartaal uitgevoerd.

Toch is het nog steeds erg persoonsafhankelijk of er aandacht wordt besteed aan duurzaamheid. Dit heeft niet alleen te maken met het belang dat een individuele opdrachtgever of projectleider aan bijvoorbeeld duurzaamheid hecht, maar ook aan de werkdruk, die vaak zo hoog is dat er geen tijd wordt gevonden om te kijken of innovatieve technieken kunnen worden toegepast.

De beleidsmedewerker Duurzaamheid heeft de taak om te zorgen voor deskundige ondersteuning en advies, voor een positieve stimulans en jaarlijkse rapportages.

3.3. Verbetersuggesties

Het Ministerie van I&W heeft de belangrijkste lessen bij het implementeren van het actieplan MVI op een rijtje laten zetten. De belangrijkste lessen die geïnterviewde en geënquêteerde organisaties willen meegeven zijn de volgende. Met een kruis of vinkje is aangegeven of de betreffende les in Westland een probleem geeft (kruis) of niet (vink):

1. *Het actieplan MVI is niet 'van inkoop': budgethouders hebben een bepalende rol.* **X**
Dit blijkt heel herkenbaar. Projectleiders geven aan dat op het moment dat zij met inkoop aan de slag gaan, er vaak tijdsdruk is om het project snel aan te besteden. De tijd ontbreekt om dan nog te gaan nadenken over extra circulariteits- en/of duurzaamheidseisen. De invloed van Inkoop en de beleidsmedewerker duurzaamheid is dan nog beperkt. Ook in Westland hebben budgethouders een bepalende rol.
2. *Begin gewoon en start met enthousiastelingen.* **V**
Op deze manier is dit in Westland aangepakt.
3. *Maak budget en capaciteit vrij. MVI doe je er niet even bij.* **X**
Dit is in Westland het grootste struikelblok. Zowel bij de beleidsmedewerker duurzaamheid als bij budgethouders van de clusters Ruimte en Beleid is te weinig tijd aanwezig om MVI op een goede manier te implementeren. Er worden vanuit het Rijk allerlei tools aangereikt om bijvoorbeeld circulariteit en klimaatneutraliteit te bevorderen, maar de tijd ontbreekt om handreikingen te bestuderen, subsidies aan te vragen etc.
4. *Wees voldoende ambitieus, maar start niet te groot.* **V**
Voor deze aanpak is in het actieplan MVI gekozen.
5. *Integreer MVI zoveel mogelijk in de bestaande processen en structuren.* **V**
Dit is afdoende geregeld.
6. *Durf te vragen: er is veel kennis en informatie beschikbaar.* **V**
Ook dit lijkt geen probleem te zijn in Westland.

4. Op weg naar 2020, en verder...

In het actieplan is gesteld dat vanaf 2020 de percentages aan SROI, circulariteit en extra milieucriteria nog verder moeten toenemen. In dit hoofdstuk schetsen we een plan van aanpak voor de komende twee jaren.

- Continuering van de huidige inzet en acties;
- Circulariteit en milieucriteria standaard in de uitvraag (beschrijvende document) meenemen als de aanbesteding niet dichtgetimmerd is. Gezien het tijdgebrek bij met name budgethouders en projectleiders is dit waarschijnlijk de meest tijd-efficiënte manier om de markt aan te moedigen met duurzame oplossingen te komen;

- Op het gebied van SROI de 5%-eis afschaffen en leveranciers zelf een aanbieding laten doen. Dit idee is meegenomen in het aangepaste inkoopbeleid, dat binnenkort voorgelegd wordt aan de gemeenteraad;
- Kansen voor circulariteit verder uitwerken in het Programma van Standaarden en bij contractvorming;
- Doorontwikkelen van de gebiedsgerichte plannen, waarbij mogelijkheden voor MVI worden vertaald naar de diverse producten uit deze plannen;
- Het Actieplan MVI (inclusief landelijke criteria voor maatschappelijk verantwoord inkopen) opnieuw bekendheid geven op Intranet;
- Successen actiever delen. Elk jaar roepen we in ieder geval één MVI-project uit tot project van het jaar.

Dit is gezien de beperkte capaciteit het hoogst haalbare. Mocht het college een actievere inzet verlangen, zal hier meer capaciteit voor moeten worden vrijgemaakt.